

ŞİDDET TÜRLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Elif GÜNERİ YÖYEN (*)

İstanbul Gelişim Üniversitesi

ÖZ

Bu araştırma üniversite öğrencilerinde şiddet türleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri 2016-2017 eğitim-öğretim yılında, Kasım ayında İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan yaşları 18-23 arasında değişen, üniversite 1-4.sınıf öğrencileri arasından çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve rastgele yöntemle seçilen toplam 420 öğrenciden toplanmıştır. Araştırma verileri "Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu" ile "Buss Perry Agresyon Ölçeği" kullanılarak toplanmış ve veriler SPSS 23.0 paket programı ile Tanımlayıcı İstatistiksel Metotlar (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma), Pearson Korelasyon Analizi ve Lineer Regresyon analizi ile çözümlenmiş, sonuçlar % 95 güven aralığında, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda "şiddet türleri" ile "kişilik özellikleri" arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, şiddet türlerinin kişilik özelliklerini yordayabildiği saptanmıştır. Buna göre şiddet türlerinden sözel saldırganlık; kişilik özelliklerinden dışadönüklüğü anlamlı ve pozitif yönlü, içedönüklüğü ise anlamlı ve negatif yönlü; şiddet türlerinden dolaylı saldırganlık; kişilik özelliklerinden dışadönüklük, düşmanlık ve dağınıklık anlamlı ve pozitif yönlü, kişilik özelliklerinden sorumluluk ve duygusal dengesizliği anlamlı ve negatif yönlü; şiddet türlerinden düşmanlık; kişilik özelliklerinden içedönüklük, düşmanlık, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve yeniliğe kapalı olmayı anlamlı ve pozitif, dışadönüklüğü ise anlamlı ve negatif yönlü; şiddet türlerinden öfke; kişilik özelliklerinden içedönüklük, dağınıklık, duygusal dengesizlik ve gelişime açık olmayı anlamlı ve pozitif yönlü; şiddet türlerinden fiziksel saldırganlık; kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve gelişime açık olmayı anlamlı ve negatif yönlü yordamıştır. Bu sonuçlar her geçen gün artarak ve yıkıcılığını daha çok hissettirerek çoğalan şiddet olgusunda, gerek klinik ve gerekse klinik dışı çalışmalarda, şiddetin türü ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin anlaşılması, açıklayıcılık gücünün belirlenmesi, elde edilen bilgilerin toplumdaki şiddet olgusunun azaltılmasında multidisipliner yaklaşımlarının artırılması amacıyla kullanılmasında önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Şiddet, Kişilik, Şiddet Türleri, Kişilik Özellikleri, Beş Faktör Kişilik Modeli

VIOLENCE AND PERSONALITY TRAITS

ABSTRACT

This research was conducted to investigate the relationship between personality traits and violence types in university students. The research data were collected with a total of 420 students randomly selected to participate in volunteer work from 1-4 Grade students who were studying at İstanbul Gelişim University during the academic year of 2016-2017, in November month, and whose ages ranged between 18-23. The data were collected by using the "Short Version of International Personality Inventory" and "Buss Perry Aggression Scale" and analyzed with the descriptive statistical methods (Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation), Pearson Correlation Analysis and Linear Regression Analysis) and SPSS 23.0 package program, and the results were assessed in a 95% confidence interval and on a $p < 0.05$ significance level, and it was determined that there was a statistically significant relationship between "types of violence" and "personality traits", and that violence types predicted personality traits: verbal aggression, one of violence behaviors, predicted extroversion, one of personality traits, significantly and positively and introversion significantly and negatively; indirect aggressiveness, one of violence behaviors, predicted extroversion, hostility and disorganization significantly and positively and responsibility and emotional imbalance significantly and negatively; hostility, one of violence behaviors, predicted introversion, responsibility, emotional imbalance and resistance to new experience significantly and positively, and extroversion significantly and negatively; anger, one of violence behaviors, predicted introversion, disorganization, emotional imbalance and openness to new experience significantly and positively; and physical aggression, one of violence behaviors, predicted acquiescence and openness to new experience significantly and negatively. These results are important for the increasing amount of destructive violence, the understanding of the relationship between the type of violence and personality traits, the determination of explanatory power, the use of information obtained to increase the multidisciplinary approach in reducing the occurrence of violence in the society, and both clinical and non-clinical studies.

Key Words

Violence, Personality, Types of Violence, Types of Personality, Five Factor Personality Model

(*) Yrd.Doç.Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi İdari İktisadi Sosyal Bilimler Fakültesi Psikoloji Anabilim Dalı, eguner@gelisim.edu.tr, elifguneri@gmail.com

Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan ve son yüzyıla kadar ciddi bir sorun olarak algılanmayan ancak her gün artarak yaşadığımız ve günlük yaşamımıza yerleşmiş olan şiddet olgusu kolektif şiddetten bireysel şiddete kadar her boyutta karşımıza çıkmaktadır. Şiddet; çocuk istismarı ve ihmali, kadına yönelik güç kullanımı ve cinsel istismar, okullarda çocuklara yönelik veya iş yerinde çalışanlar arasında zor kullanma, yaşlı istismarı ve ihmali, intihar, kolektif şiddet ve savaşa kadar değişen birçok biçimde yaşanmaktadır. Bir başka canlıya zarar vermek amacıyla kasıtlı olarak güç kullanmayı içeren, ortaya çıkışında biyolojik, sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve psikolojik etmenlerin rol oynadığı, bireyin düşünce, tutum ve davranışlarıyla ilişkili çok boyutlu bir olgu olan şiddet (Yılmaz, 2011), insanlık tarihinden bu yana bilinç dışına itilen, bastırılan şiddet ve öldürme eğilimleri, çeşitli etki ve durumlarda ortaya çıkarak, dinler, yasalar, töreler, gelenek ve göreneklerce de kabul edilmeyen suçları ya da istenmeyen davranışları doğurmaktadır (Dinçmen, 1980; Yavuzer, 1986). Şiddet insanlık tarihinde ölüm, hastalık ve sakatlığa yol açan en önemli nedendir (Yöyen Güneri, 2012). Dünya Sağlık Örgütü, 2000 yılında dünyada 1.6 milyondan fazla kişinin şiddete bağlı olarak yaşamını yitirdiğini, şiddete bağlı ölümlerin yaklaşık yarısının intihara, üçte birinin cinayete, geri kalanların ise diğer şiddet nedenlerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Şiddete bağlı ölümlerin, fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarının arttığına dikkat çekerek ülkeleri önlem almaya çağırıştır (Krug, Dahlberg ve Mercy, 2002). Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı sınıflamada şiddet, kişinin kendisine yönelik uyguladığı şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olarak sınıflandırılmaktadır. Buna göre kendine yönelik şiddet türleri intihar, intihar teşebbüsleri ve kendini kasıtlı olarak yaralamaları içermektedir. Kişiler arası şiddet içinde çocuk, eş ve yaşlılara yönelik aile içi şiddet, tanıdık veya yabancı bir kişiye yönelik veya onun tarafından uygulanan şiddeti içerirken, kolektif şiddetin içinde ise sosyal, politik ve ekonomik şiddet tanımlamaları yer almaktadır (Çiğdem, 2011). Çalışmalar, psikiyatrik hastalıklar, geçmiş şiddet öyküsü, fiziksel istismar, genç yaşta tutukluluk, madde kötüye kullanımı, tehlikeyi algılama biçimi, yaş, cinsiyet, ekonomik kazanç gibi sosyodemografik veriler ve boşanma, işsizlik, mağduriyet gibi sosyal faktörlerin şiddet türlerinde önemli olduğunu göstermektedir (Elbogen ve Johnson, 2009; Yöyen Güneri, 2012). Şiddet türlerinde risk faktörü olarak belirlenen fenomenlerin psikiyatrik ve kriminal çalışmalara dayandığı görülmektedir. Literatürde şiddet ve kişilik bozukluklarına ilişkin çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Barkataki, Kumari, Das ve Sumich, 2008; Dolan ve Park, 2002; Kooyman, Dean ve Harvey, 2007; Wijk, Edelbring ve Svensson, 2009). Bu araştırma sağlıklı popülasyonda şiddet türleri ve kişilik yapısının rolünü incelemek amacıyla düzenlenmiştir.

Araştırmanın gerekçesi; var olmasında, yaşanması ve yaşatılmasında sosyal, psikolojik, biyolojik, ekonomik, kültürel, politik, dini bir dizi etmenin rol oynadığı şiddet davranışlarının kişilik özellikleri ile olan ilişkisini incelemektir. Şiddet olgusunda politik, sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve tıbbi neden bulunmakla beraber, tüm bu değişkenlerin etkisiyle oluşan şiddet türlerinin altında yatan mekanizmaları anlamak henüz mümkün olmamıştır. Bu bağlamda sağlıklı popülasyonda kişilik ve kişilik özelliklerinin şiddet türleri ile olan ilişkisinin anlaşılması, henüz tanımı üzerinde dahi bir uzlaşmanın olmadığı şiddet olgusunun anlaşılmasına katkı sunabilir ve günlük yaşamda bir kısır döngüye dönüşen şiddetin azaltılmasında önemli olabilir.

Kuramsal Çerçeve

Varlığı insanın varlığı ile başlayan şiddet olgusu, toplumsal ve bireysel unsurlar ile birlikte karmaşık bir yapı olmasından dolayı tanımı kolay olmayan ancak üzerine pek çok araştırma yapılan bir olgudur. Şiddet kavramı yerine başka birçok kavram kullanılmakta, en fazla olarak saldırganlık ve şiddet olguları birbiri yerine kullanılmaktadır. Saldırganlıktan farklılık gösteren şiddet olgusu; daha çok fiziksel olan, zarar boyutu yüksek saldırganlık boyutudur. Şiddet, Latince "violentia" kelimesidir ve tanımı, karşılıklı ilişkiler sırasında, oranı ne olursa olsun, toplu ya da bireysel olarak, birine veya birkaçına karşı, malına, bedensel bütünlüğüne, manevi bütünlüğüne, simgesel, sembolik, kültürel değerlerine zarar verici davranıştır. Başka

bir ifadeye göre ise; kişi veya nesneye karşı, bilinçli olarak, farklı boyutlarda zarar verme amacı taşıyan, kontrol dışı, aşırı ve ani olan bir olgudur (Güneri, 2016). Ortaya çıkışında biyolojik (Altay, 2005), psikolojik (Güneri, 2016; Sevinç, 2013), sosyal (Güleç ve Kaptanoğlu, 2011), gelişimsel (Çetin, 2016) birçok faktör bulunan şiddet olgusunun; fiziksel, sözel, ekonomik (Çetiner, 2006), cinsel (Watts ve Zimmerman, 2002) ve duygusal şiddet (Bailey ve ark., 1997) olmak beş türü bulunmaktadır. Araştırmalar şiddet türlerinde çocukluk dönemi istismarı, ilgisiz bir çocukluk dönemi, ebeveyn kaybı, parçalanmış aile yaşantısına sahip olmak, zorlu yaşam olayları, sık ortam değiştirme, geçmiş öyküsünde intihar girişimi, intihar eğilimi, genç yaş, aile içi şiddet, ekonomik kazancın yetersizliği, sosyal güvencesinin olmaması, erkek cinsiyet, alkol ve uyuşturucu kullanımı (Yöyen Güneri, 2012), beynin işlevsel bozuklukları (Laasko, Vaurio ve Koivisto, 2001; Pridmore, Chambers ve McArthur, 2005; Weber, Habel, Amunts ve Schneider, 2008), ebeveynin uyuşturucu kullanımı (Brook, Duan ve Brook, 2007), psikiyatrik hastalıkların varlığı (Colasanti ve ark., 2008), alkol ve uyuşturucu bağımlılığı (Altuner, Engin, Gürer, Akyay ve Akgül, 2009; Marshall, Fairbairn, Li, Wood ve Kerr, 2008; Montalvo, Goni ve Arteaga, 2012) ve kişilik bozukluklarının varlığı (Raine ve ark., 2003; Rosse, Miller ve Deutsch, 1993) şiddet için risk faktörleri olarak belirlenmiştir.

Bireyin kendisiyle ve çevresiyle kurduğu, kendisini diğer bireylerden ayıran tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi olan kişilik (Cüceloğlu, 1991), insanların motivasyonları, davranışları ve farkındalığını etkileyen, genetik geçmişten kaynaklanan ve yaşam boyu öğrenilen, sadece kişinin kendisinden genetik olarak getirdiklerinden değil aynı zamanda kişinin içinde yaşadığı sosyal çevre ve durumlardan etkilenen bir dizi kavramı ifade etmektedir (Ryckman, 2000). Bireyde kişinin fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal tüm özelliklerinin aktif bir şekilde örgütlenmesi (Kulaksızoğlu, 1997) olan kişilik gelişiminde; kişilik yapısının nasıl oluştuğunu araştıran birçok kuramcı, kişilik kavramı ile ilgili kuramlarını ortaya koymuştur. Üzerinde ortak bir görüş birliğine varılan bir kuram bulunmamaktadır (Yazgan İnanç, 2009). Ortaya atılan kuramlarda kişiliği oluşturan faktörlerin hiyerarşik bir gelişim içerisinde, sıralı halde meydana geldiğini (Eysenck ve Eysenck, 1975) söyleyen araştırmacılar olduğu gibi, sadece psikolojik koşulların değil sosyal koşullar ve çevresel faktörlerin bir araya gelmesiyle kişiliğin oluştuğunu (Rotter, 2012), kalıtımın önemli olduğunu (Şahabettinoğlu, 2015), topografik bir modelde bilinç, bilinç öncesi ve bilinçdışı olmak üzere üç parçadan meydana geldiğini (Geçtan, 2002) söyleyen araştırmacılar da bulunmaktadır. Kişilik konusundaki kuramlar; kişilik tiplerinin belirlenmesi ve sınıflandırılmasını sağlayarak, farklı koşullarda devamlılık ve kalıcılık gösteren kişilik özelliklerinin ölçek ve testlerle belirleyerek, kişiliğin ölçülebilir ve sınıflandırılabilir olmalarını sağlamışlardır. Kullanılan ölçme ve sınıflama yöntemleri kişilik bozukluklarının belirlenmesinde önemli bir değerlendirme aracı olmuştur. Yapılan çalışmalarda şiddet türleri ile kişilik bozuklukları arasındaki ilişki bir çok çalışmada rapor edilmiştir. (Coie ve Dodge, 1998; Kernberg, 1992; Kumari, Das ve Taylor, 2009; Lewis, 2007).

Problem Cümlesi

Araştırmanın ana problemi şiddet türleri ile kişilik özellikleri arasında bir ilişki var mıdır? Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır: Şiddet türlerinin alt boyutları ile kişilik özelliği alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Şiddet türlerinin alt boyutları, kişilik özelliği alt boyutlarını yordamakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın amacı; şiddet türleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi ve şiddet türleri türlerinin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemek, bu bağlamda elde edilen bilgilerin şiddet ve kişilik olgusunun anlaşılmasında katkı sunmasını sağlamaktır. İlişkisel tarama yönteminin kullanıldığı araştırmanın sınırlılıkları; yaşları 18-23 arasında değişen, üniversitede psikoloji, sosyoloji, uluslararası işletme ve ticaret, radyo televizyon ve sinema, yeni medya, turizm rehberliği, ekonomi ve finans, türk dili ve edebiyatı ile ingiliz dili ve edebiyatı bölümlerinde eğitim almakta olan, 420

katılımcı ile sınırlıdır. Kullanılan ölçekler bireylerin öz değerlendirme esasına dayanan likert tipi ölçme araçlarıdır.

İlişkisel tarama modelindeki bu araştırmada, SPSS 23 paket programı kullanılmıştır. Demografik değişkenlerin tespiti için frekans ve yüzde değerleri hesaplanırken, veri setinin güvenilirliği Cronbach Alfa katsayısı ile hesaplanmıştır. Şiddet türleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki için Pearson Korelasyon Analizi; şiddet türlerinin, kişilik özellikleri üzerindeki etkisini görmek için regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizinde şiddet türleri alt boyutları ile kişilik özellikleri arasında yordayıcılık ilişkisini tespit edebilmek amacıyla backward yöntemi kullanılmış, şiddet türleri türlerinin bağımsız değişken ve kişilik özelliklerinin ise bağımlı değişken olduğu çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; çoklu doğrusal bağlantı sorunu (VIF değerleri 1-3 arasında) olmadığı; dışa dönük kişilik özelliği için değişkenler arası oto korelasyon olmadığı (DW=2.115), modelin anlamlı olduğu ve açıklama gücünün %4.7 olduğu tespit edilmiştir ($F = 6.908$, $R^2 = 0.047$, $p = 0.000$). İçe dönük kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=1.848), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %9 olduğu ($F = 14.874$, $R^2 = 0.090$, $p = 0.000$); yumuşakbaşlılık kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=2.022), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %7.2 olduğu ($F = 33.391$, $R^2 = 0.072$, $p = 0.000$); düşmanlık kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=1.910), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %10.2 olduğu ($F = 24.856$, $R^2 = 0.102$, $p = 0.000$); sorumluluk kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=2.132), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %2.5 olduğu ($F = 6.358$, $R^2 = 0.025$, $p = 0.002$); dağınıklık kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=2.068), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %13 olduğu ($F = 31.197$, $R^2 = 0.130$, $p = 0.000$); duygusal dengesizlik kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=2.077), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %33 olduğu ($F = 69.951$, $R^2 = 0.335$, $p = 0.000$); gelişime açıklık kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=2.114), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %3.3 olduğu ($F = 5.770$, $R^2 = 0.033$, $p = 0.001$); yeniliğe kapalılık kişilik özelliği için oto korelasyon olmadığı (DW=1.917), modelin anlamlı ve açıklama gücünün %1.2 olduğu ($F = 5.211$, $R^2 = 0.012$, $p = 0.023$) tespit edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışma başlatılmadan önce üniversitenin etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Bu çalışmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında, Kasım ayında İstanbul Gelişim Üniversitesi İktisadi İdari Sosyal Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören 3475 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise evren kapsamında gönüllülük esasına göre araştırmaya katılan 1., 2., 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören toplam 420 katılımcı oluşturdu. Katılımcıların %61.43'ü kadın, %38.57'si erkektir. Yaş dağılımında katılımcıların %65.24'ü 18-20 yaş ve %30'u 21-23 yaş aralığındadır.

Ölçme Araçları

Katılımcı Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır: Formun üst kısmında bilimsel etik ilkeler doğrultusunda, araştırmanın amacı açıkladıktan sonra, araştırman gönüllülük esasına dayandığı ve katılımcıların diledikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri belirtilmiş ve araştırmanın güvenilirliği açısından cevapların içtenlikle verilmesi bilgileri yazılı olarak belirtilmiştir. Bu yazılı açıklamanın alt kısmında ise katılımcıların demografik değişkenleri olarak cinsiyet ve yaş bilgilerini yazabilecekleri ifadeler oluşturulmuştur.

Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Formu (IPISV): Costa ve McCrae tarafından oluşturulan Beş faktör kişilik modeli üzerinden, Goldberg (1999) yılında Uluslararası Kişilik Envanteri Kısa Versiyonun (IPISV) geliştirmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Yöyen (2016) tarafından yapılmıştır. Beşli likert tipinde, bireyin kendi kendisini değerlendirdiği bir öz bildirim ölçeği olan IPISV,

toplam 40 sorudan ve 9 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutları şunlardır: “dışadönüklük”, “içedönüklük”, “sorumluluk”, “dağınıklık”, “duygusal dengesizlik”, “gelişime açıklık”, “ yeniliğe kapalılık”, “uyumluluk”, “düşmanlık”. Güvenilirlik çalışmasında tüm ölçeğin cronbach alfa katsayısı 0.82’dir. Alt boyutlarının cronbach alfa değerleri ise şu şekildedir; “dışadönüklük- içedönüklük” alt boyutu için 0.74, “duygusal dengesizlik” alt boyutu için 0.75, “sorumluluk- dağınıklık” alt boyutu için 0.70, “gelişime açıklık- yeniliğe kapalılık” alt boyutu için 0.68 ve son olarak “uyumluluk-düşmanlık” alt boyutu için 0.55’tir (Yöyen, 2016). Bu çalışmada ölçeğin alt boyutlarının cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.61 ile 0.79 arasında saptanmıştır.

Buss Perry Agresyon Ölçeği: Buss-Perry tarafından hazırlanmış olan ölçek, Buss-Durkee Hostilite Ölçeği’nin düzenlenmesi ile oluşturulmuş olup kendini değerlendirme şeklinde hazırlanmış likert tipi bir ölçektir. Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Can tarafından yapılmış, her maddenin 0 ile 4 puan arasında değerlendirildiği toplam 34 maddeden oluşan bu ölçeğin beş alt ölçeği bulunmaktadır: Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, düşmanlık, dolaylı saldırganlık. Ölçek dördümlük likert tipi yanıtlar içerir. “4=her zaman”, “3=sıklıkla”, “2=bazen”, “1=nadiren”, “0=hiçbir zaman” karşılığındadır (Yöyen, 2012). Bu çalışmada Buss Perry Agresyon Ölçeği alt ölçeklerinin güvenilirlik düzeyinin 0.672 ile 0.894 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Veri setinin güvenilirliklerinin istenen seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Kadın	258	61.43
	Erkek	162	38.57
Yaş	18-20 yaş	274	65.24
	21-23 yaş	126	30.00
	24 yaş ve üzeri	20	4.76

Tablo 1’de görüldüğü üzere katılımcı bireylerin %61.43’ünün kadın, ve %38.57’sinin erkektir ve katılımcıların %65.24’ünün 18-20 yaş ve %30’unun 21-23 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Bölüm Sınıf Değişkenlerinin Analizi

Bölüm	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	N	%
Psikoloji	13	10	27	40	90	21.43
Sosyoloji	12	24	18	14	68	16.19
Uluslararası İşletme ve Ticaret	27	8	9	6	50	11.90
Radyo Televizyon ve Sinema	1	7	5	30	43	10.24
Yeni Medya	16	13	4	3	36	8.57
Turizm Rehberliği	7	6	9	12	34	8.10
Ekonomi ve Finans	4	11	13	17	45	10.71
Türk Dili ve Edebiyatı	7	7	6	10	30	7.14
İngiliz Dili ve Edebiyatı	2	5	8	9	24	5.71

Tablo 2 analiz edilmişinde katılımcıların % 21.43’ü (N=90) psikoloji, % 16.19’u (N=68) sosyoloji, % 11.90’ı (N=50) uluslararası işletme ve ticaret, %10.24’ü (N=43) radyo, televizyon ve sinema, %8.57’si (N=36) yeni medya, %8.10’u (N=34) turizm rehberliği, %10.71’i (N=45) ekonomi ve finans, %7.14’ü (N=30) türk dili ve edebiyatı ve %5.71’i (N=24) ingiliz dili ve edebiyatı bölümlerinde öğrenim görmektedirler.

Tablo 3. Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha		Cronbach's Alpha
Kişilik yapısı	0.688	Gelişime Açıklık	0.648
Dışa Dönüklük	0.611	Şiddet eğilimi	0.917
İçe Dönüklük	0.618	Fiziksel Saldırganlık	0.872
Yumuşak başlılık	0.641	Sözel Saldırganlık	0.694
Düşmanlık	0.680	Öfke	0.678
Sorumluluk	0.621	Düşmanlık	0.720
Dağımlık	0.692	Dolaylı Saldırganlık	0.672
Duygusal Denge/dengesizlik	0.793		

Veri setine ilişkin güvenilirlik analiz sonuçları incelendiğinde kişilik yapısı ölçeğine ait veri setinde güvenilirlik düzeylerinin 0.611 ile 0.793 arasında değiştiği şiddet eğilimi ölçeğinde ise 0.672 ile 0.894 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Veri setinin güvenilirliklerinin istenen seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Şiddet Türleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1-Dışa Dönüklük	r 1													
p														
2-İçe Dönüklük	r -0.464**	1												
p	0.000													
3-Yumuşak başlılık	r 0.418**	-0.182**	1											
p	0.000	0.000												
4-Düşmanlık	r -0.128**	0.266**	-0.389**	1										
p	0.009	0.000	0.000											
5-Sorumluluk	r 0.104*	0.055	0.263**	-0.028	1									
p	0.034	0.259	0.000	0.568										
6-Dağımlık	r -0.074	0.247**	-0.105*	0.268**	-0.389**	1								
p	0.129	0.000	0.032	0.000	0.000									
7-Duygusal Denge dengesizlik	r -0.090	0.228**	0.097*	0.120*	0.107*	0.272**	1							
p	0.067	0.000	0.046	0.014	0.029	0.000								
8-Gelişime Açıklık	r 0.355**	-0.227**	0.208**	0.013	0.262**	-0.064	0.040	1						
p	0.000	0.000	0.000	0.789	0.000	0.191	0.418							
9-Yeniliğe Kapatılık	r -0.163**	0.282**	-0.166**	0.176**	-0.097*	0.236**	0.077	-0.368**	1					
p	0.001	0.000	0.001	0.000	0.046	0.000	0.115	0.000						
10-Fiziksel Saldırganlık	r 0.044	0.067	-0.272**	0.276**	-0.092	0.305**	0.255**	0.139**	0.063	1				
p	0.369	0.172	0.000	0.000	0.061	0.000	0.000	0.004	0.199					
11-Sözel Saldırganlık	r 0.111*	-0.054	-0.119*	0.151**	-0.035	0.208**	0.300**	0.133**	0.012	0.572**	1			
p	0.023	0.270	0.014	0.002	0.480	0.000	0.000	0.006	0.805	0.000				
12-Öfke	r -0.030	0.179**	-0.122*	0.257**	-0.028	0.324**	0.530**	0.014	0.067	0.627**	0.598**	1		
p	0.545	0.000	0.013	0.000	0.570	0.000	0.000	0.773	0.172	0.000	0.000			
13-Düşmanlık	r -0.094	0.222**	-0.084	0.263**	0.069	0.218**	0.502**	0.023	0.111*	0.457**	0.453**	0.668**	1	
p	0.054	0.000	0.087	0.000	0.159	0.000	0.000	0.638	0.023	0.000	0.000	0.000		
14-Dolaylı Saldırganlık	r 0.077	0.078	-0.143**	0.308**	-0.092	0.337**	0.303**	0.056	0.060	0.721**	0.559**	0.684**	0.562**	1
p	0.115	0.112	0.003	0.000	0.060	0.000	0.000	0.256	0.217	0.000	0.000	0.000	0.000	

Tablo 4 analiz edildiğinde kişilik özelliği olarak dışadönüklük alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından sözel saldırganlık ($r=0.111$, $p=0.023$) anlamlı ve pozitif yönlü; kişilik özelliği olarak içedönüklük alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından öfke ($r=0.179$, $p=0.000$) ve düşmanlık alt boyutu ($r=0.222$, $p=0.000$) arasında pozitif ve anlamlı; kişilik özelliği olarak yumuşak başlılık alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($r=-0.272$, $p=0.000$), sözel saldırganlık ($r=-0.119$, $p=0.014$), öfke ($r=-0.122$, $p=0.013$) ve dolaylı saldırganlık ($r=-0.143$, $p=0.03$) arasında negatif yönlü ve anlamlı; kişilik özelliği olarak düşmanlık alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($r=0.276$, $p=0.000$), sözel saldırganlık ($r=0.151$, $p=0.002$), öfke ($r=0.257$, $p=0.000$), düşmanlık ($r=0.263$, $p=0.000$) ve dolaylı saldırganlık ($r=0.308$, $p=0.000$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı; kişilik özelliği olarak dağınıklık alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($r=0.305$, $p=0.000$), sözel saldırganlık ($r=0.208$, $p=0.000$), öfke ($r=0.324$, $p=0.000$), düşmanlık ($r=0.218$, $p=0.000$) ve dolaylı saldırganlık ($r=0.3337$, $p=0.000$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı; kişilik özelliği olarak duygusal dengesizlik alt boyutu ile şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($r=0.255$, $p=0.000$), sözel saldırganlık ($r=0.300$, $p=0.000$), öfke ($r=0.530$, $p=0.000$), düşmanlık ($r=0.502$, $p=0.000$) ve dolaylı saldırganlık ($r=0.303$, $p=0.000$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı; kişilik özelliği olarak gelişime açıklık ile şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($r=0.139$, $p=0.004$) ve sözel saldırganlık ($r=0.133$, $p=0.006$) arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki; kişilik özelliği olarak yeniliğe kapalılık ile şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlık ($r=0.111$, $p=0.023$) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Dışadönüklük Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	3.349	0.122		27.525	0.000		
Sözel Saldırganlık	0.031	0.013	0.145	2.467	0.014	0.659	1.517
Düşmanlık	-0.033	0.009	-0.230	-3.898	0.000	0.656	1.524
Dolaylı Saldırganlık	0.021	0.011	0.125	1.972	0.049	0.568	1.762

Tablo 5 incelendiğinde dışadönüklük kişilik özelliğini, şiddet türleri alt boyutlarından sözel ($\beta=0.145$, $t=2.467$, $p=0.014$) ve dolaylı saldırganlığın ($\beta=0.125$, $t=1.972$, $p=0.049$) anlamlı ve pozitif yönlü, düşmanlık alt boyutunun ($\beta=-0.230$, $t=-3.898$, $p=0.000$) ise anlamlı ve negatif yönlü yordadığı saptanmıştır. Bulgular sözel ve dolaylı saldırganlığın artmasının dışadönüklük kişilik özelliğinde artışa, düşmanlık türlerinin artmasının ise dışadönüklük özelliğinde azalmaya sebep olacağını göstermektedir.

Tablo 6. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak İçedönüklük Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	2.365	0.128		18.535	0.000		
Sözel Saldırganlık	-0.060	0.013	-0.268	-4.592	0.000	0.637	1.569
Düşmanlık	0.032	0.009	0.212	3.367	0.001	0.549	1.821
Öfke	0.029	0.010	0.198	2.826	0.005	0.444	2.253

Tablo 6 analiz edildiğinde kişilik özelliği olarak içedönüklüğü, şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlık ($\beta=0.212$, $t=3.367$, $p=0.001$) ve öfkenin ($\beta=0.198$, $t=2.826$, $p=0.005$) anlamlı ve pozitif, sözel saldırganlığın ($\beta=-0.268$, $t=-4.592$, $p=0.000$) ise anlamlı ve negatif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgular şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlık ve öfke boyutunun artmasının içe dönük kişilik özelliğinde artışa, sözel saldırganlığın artmasının ise içe dönük kişilik özelliğinde azalmaya sebep olacağını göstermektedir.

Tablo 7. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Yumuşakbaşlılık Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	4.072	0.058		69.999	0.000		
Fiziksel Saldırganlık	-0.024	0.004	-0.272	-5.778	0.000	1.000	1.000

Tablo 7 analiz edildiğinde kişilik özelliği olarak yumuşak başlılığı, şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlığın ($\beta=-0.272$, $t=-5.778$, $p=0.000$) anlamlı ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu fiziksel saldırganlık türlerinin artmasının yumuşak başlılık kişilik özelliğinde azalma sağlayacağını göstermektedir.

Tablo 8. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Düşmanlık Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	1.821	0.119		15.300	0.000		
Düşmanlık	0.023	0.010	0.131	2.336	0.020	0.684	1.462
Dolaylı Saldırganlık	0.047	0.011	0.234	4.189	0.000	0.684	1.462

Tablo 8 incelendiğinde kişilik özelliği olarak düşmanlığı, şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlık ($\beta=0.131$, $t=2.336$, $p=0.020$) ve dolaylı saldırganlığın ($\beta=0.234$, $t=4.189$, $p=0.000$) anlamlı ve pozitif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu şiddet türlerinden dolaylı saldırganlık ve düşmanlık alt boyutlarının artmasının kişilik özelliği olarak düşmanlık özelliğinde artışa neden olacağını göstermektedir.

Tablo 9. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Sorumluluk Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	3.660	0.089		40.984	0.000		
Düşmanlık	0.022	0.007	0.176	3.017	0.003	0.684	1.462
Dolaylı Saldırganlık	-0.028	0.008	-0.191	-3.268	0.001	0.684	1.462

Tablo 9 analiz edildiğinde kişilik özelliği olarak sorumluluğu, şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlığın ($\beta=0.176$, $t=3.017$, $p=0.003$) anlamlı ve pozitif, dolaylı saldırganlığın ise ($\beta=-0.191$, $t=-3.268$, $p=0.001$) anlamlı ve negatif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu dolaylı saldırganlık düzeyinin artmasının sorumluluk kişilik özelliğini azaltacağı, düşmanlık boyutunun artmasının ise sorumluluk kişilik özelliğini artıracağını göstermektedir.

Tablo 10. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Dağınıklık Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	1.510	0.112		13.497	0.000		
Dolaylı Saldırganlık	0.038	0.011	0.218	3.479	0.001	0.532	1.879
Öfke	0.026	0.009	0.175	2.794	0.005	0.532	1.879

Tablo 10 incelendiğinde kişilik özelliği olarak dağınıklığı, şiddet türleri alt boyutlarından öfke ($\beta=0.175$, $t=2.794$, $p=0.001$) ve dolaylı saldırganlığın ($\beta=0.175$, $t=2.794$, $p=0.005$) anlamlı ve pozitif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu dolaylı saldırganlık ve öfke alt boyutundaki artışın kişilik özelliği olarak dağınıklık özelliğinde artışa neden olacağını göstermektedir.

Tablo 11. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Duygusal Dengesizlik Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	2.009	0.098		20.426	0.000		
Düşmanlık	0.045	0.008	0.301	5.488	0.000	0.533	1.877
Dolaylı Saldırganlık	-0.029	0.009	-0.171	-3.068	0.002	0.512	1.952
Öfke	0.064	0.009	0.446	7.185	0.000	0.414	2.413

Tablo 11 analiz edildiğinde kişilik özelliği olarak duygusal dengesizliği, şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlık ($\beta=0.301$, $t=5.488$, $p=0.001$) ve öfkenin ($\beta=0.446$, $t=7.185$, $p=0.000$) anlamlı ve pozitif, dolaylı saldırganlığın ise ($\beta=-0.171$, $t=-3.068$, $p=0.002$) anlamlı ve negatif yönlü yordadığı görülmektedir. Bulgu şiddet türlerinden düşmanlık ve öfke alt boyutundaki artışın, kişilik özelliği olarak duygusal dengesizliği artıracak, dolaylı saldırganlığın ise duygusal dengesizliği azaltacağını göstermektedir.

Tablo 12. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Gelişime Açıklık Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	3.564	0.101		35.336	0.000		
Fiziksel Saldırganlık	0.013	0.005	0.168	2.583	0.010	0.547	1.829
Sözel Saldırganlık	0.024	0.011	0.143	2.264	0.024	0.578	1.730
Öfke	-0.019	0.007	-0.177	-2.656	0.008	0.522	1.915

Tablo 12 incelendiğinde kişilik özelliği olarak gelişime açıklığı, şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel saldırganlık ($\beta=0.168$, $t=2.583$, $p=0.010$) ve sözel saldırganlığın ($\beta=0.143$, $t=2.264$, $p=0.024$) anlamlı ve pozitif, öfke alt boyutunun ($\beta=-0.177$, $t=-2.656$, $p=0.008$) ise anlamlı ve negatif yönlü yordadığı görülmektedir. Bulgu şiddet türleri alt boyutlarından fiziksel ve sözel saldırganlıktaki artışın kişilik özelliklerinden gelişime açık olmayı azaltacağı, öfke alt boyutunun ise artıracak olduğunu göstermektedir.

Tablo 13. Şiddet Türlerinin Kişilik Özelliği olarak Yeniliğe Kapalılık Üzerindeki Etkisi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p	Collinearity Statistics	
	B	Std. Hata	Beta			Tolerans	VIF
(Constant)	1.555	0.146		10.645	0.000		
Düşmanlık	0.024	0.010	0.111	2.283	0.023	1.000	1.000

Tablo 13 incelendiğinde kişilik özelliği olarak yeniliğe kapalılığı, şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlığın ($\beta=0.111$, $t=2.283$, $p=0.023$) anlamlı şekilde ve pozitif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu şiddet türleri alt boyutlarından düşmanlıktaki artışın kişilik özelliklerinden yeniliğe kapalılığı artıracağını göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulgularından ilki şiddet türleri alt boyutları ile kişilik özellikleri alt boyutları arasındaki ilişkiye dair yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucu elde edilmiştir. Buna göre şiddet türleri alt boyutlarından sözel saldırganlık arttığı zaman, kişilik özelliği olarak dışadönüklük; öfke ve düşmanlık arttığı zaman, içe dönüklük; fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve dolaylı saldırganlık arttığı zaman, düşmanlık özelliği; düşmanlık arttığı zaman, yeniliğe kapalılık; fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke, dolaylı saldırganlık ve düşmanlık arttığı zaman, dağınıklık (özdisiplinsizlik) ve duygusal dengesizlik artmakta; sözel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık arttığı zaman yumuşak başlılık özelliği azalmaktadır. Araştırmanın ikinci bulgusu şiddet türleri alt boyutlarının, kişilik özellikleri üzerindeki etkisini/yordayıcılığını görmek için yapılan çoklu regresyon analizi ile elde edilmiştir. Regresyon analizi sonucunda şu bilgilere ulaşılmıştır: Şiddet türlerinden sözel saldırganlık; kişilik özelliklerinden dışadönüklüğü anlamlı ve pozitif yönlü, içedönüklüğü ise anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır. Şiddet türlerinden dolaylı saldırganlık; kişilik özelliklerinden dışadönüklük, düşmanlık ve dağınıklığı anlamlı ve pozitif yönlü, kişilik özelliklerinden sorumluluk ve duygusal dengesizliği anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır. Şiddet türlerinden düşmanlık; kişilik özelliklerinden içedönüklük, düşmanlık, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve yeniliğe kapalı olmayı anlamlı ve pozitif olarak, dışadönüklüğü ise anlamlı ve negatif olarak yordamaktadır. Şiddet türlerinden öfke; kişilik özelliklerinden içedönüklük, dağınıklık, duygusal dengesizlik ve gelişime açık olmayı anlamlı ve pozitif yönlü yordamaktadır. Şiddet türlerinden fiziksel saldırganlık; kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ve gelişime açık olmayı anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır.

Bulgular literatür tarafından kuramsal olarak desteklenmektedir (Yöyen, 2016). Beş Faktör Kişilik Modeli kişiliği; pozitif ve negatif ekseninde, birbirinin tersi özellikleri tanımlayan alt boyutlara ayırmaktadır. Pozitif ekseninde; dışadönüklük, duygusal denge, gelişime açıklık, yumuşak başlılık (uyumluluk) ve sorumluluk boyutları yer almaktadır. Negatif ekseninde ise içedönüklük, duygusal dengesizlik, düşmanlık, yeniliğe kapalı olmak (gelişmemişlik) ve dağınıklık (özdisiplinsizlik) boyutları bulunmaktadır. Boyutların tanımlanan karakteristik özellikleri, Buss ve Perry'nin agresyon ölçeği alt boyutlarına ilişkin yaptığı değerlendirme ile benzerlik ve tutarlılık sergilemektedir. Buss ve Perry (1992) sözel saldırganlığın kavgacı ve düşmanca konuşmaları içerdiğini, sözel saldırganlığı olan bireylerin haksız olduklarını düşündükleri durumlarda öfkeleneneğini, kendilerini yabancılaşmış veya sıkılmış hissedebileceğini belirterek sözel saldırganlıkta yüksek sözel puanların genelde "extraversiyon/dışadönüklük" olarak tanımlanan kişilerde ve yüksek sosyal düzeyde bulunanlarda, düşük puan alan bireylerin ise kendinde tartışma eğilimi görmeyen, çekingen kişiler olduğunu belirtmiştir (Buss ve Perry, 1992). Araştırmada elde edilen bulgulardan sözel saldırganlık arttığı zaman dışa dönüklüğün de arttığı ve sözel

saldırganlığın, dışa dönüklüğü anlamlı ve pozitif yönlü, içe dönüklüğü ise anlamlı ve negatif yönlü yordadığı sonucu tutarlıdır. Araştırmada şiddet türlerinden öfke ve düşmanlık arttığı zaman içe dönüklüğün de arttığı, öfke ve düşmanlık alt boyutlarının içe dönüklüğü anlamlı ve pozitif yönlü yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu literatürle kuramsal olarak desteklenmektedir (Buss ve Perry, 1992). Literatürde öfke alt ölçeğinin uyarılma ve kontrol duygusuna karşı öfkelenme özelliklerini içerdiği bilgisi mevcuttur. Düşmanlık alt boyutunun ise sosyal uyumsuzluğu konu aldığı, düşmanlık alt boyutundan yüksek puan alan bireylerin küskünlük, sosyal yabancılaşma, sosyal izolasyon halinde bulunma, başkalarının gereksinimlerini veya duygularını dikkate almama özellikleri sergilediği belirtilmektedir. Beş Faktör Kişilik Modelinde içe dönüklük; içine kapanık, sosyalleşmeyi sevmeyen, insanlara karşı mesafeli duran, sessiz kalmaya eğilimli, utangaç ve tutuk bireyler olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 2013). Araştırmada şiddet türlerinden fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve dolaylı saldırganlık arttığı zaman, kişilik özelliklerinden yumuşak başlılığın karşı ve negatif ucunda yer alan düşmanlık özelliğinin de arttığı ve bu şiddet davranışlarının kişilik özelliği olarak düşmanlığı anlamlı ve pozitif yönlü olarak yordadığı tespit edilmiştir. Bulgu literatürle kuramsal olarak desteklenmektedir (Buss ve Perry, 1992). Literatürde fiziksel saldırganlık puanı yüksek bireylerin, fiziksel saldırganlıkta bulunma dürtülerini kontrol edemeyen, otoriter kişilerle sorunlar yaşayan, sadist ya da antisosyal kişilik özellikleri sergileyen (Buss ve Perry, 1992; Can, 2002), kendilerine kendilerini kanıtlama ihtiyacı içerisinde olan, sözel saldırganlık puanı yüksek bireylerin; kavgacı, düşmansıl, sözel ifadelerinde düşmanca konuşmalar yapan, öfke alt ölçeğinden yüksek puan alan bireylerin; uyarılma ve kontrol duygusuna karşı öfkelenme özellikleri sergilediği ve son olarak dolaylı saldırganlık puanı yüksek olan bireylerin; doğrudan yüzleşmeden kaçınma durumlarında öfkeleniği, yaşamlarının en azından bazı alanlarında yüksek düzeyde kronik hayal kırıklığı yaşayabilecekleri bilgisi yer almaktadır (Buss ve Perry, 1992; Can, 2002). Beş Faktör Kişilik Modelinde ise düşmanlık alt boyutu kişilik özellikleri olarak kindar, kibirli, inatçı, rekabetçi, geçimsiz, uzlaşması zor bireyler olarak değerlendirilmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

Araştırmada şiddet türlerinden düşmanlık arttığı zaman, kişilik özelliklerinden yeniliğe kapalı olmanın da arttığı ve düşmanlık türlerinin, yeniliğe kapalı olmayı anlamlı ve pozitif yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç literatürle kuramsal olarak uyumludur. Buss ve Perry (1992) şiddet türlerinden düşmanlık için sosyal uyumsuzluğu ve ağır psikopatolojik ve hatta fiziksel bozuklukları konu aldığını, düşmanlık puanı yüksek olan bireylerin karakteristik özelliklerinin küskünlük, sosyal yabancılaşma, paranoya, sosyal izolasyon içerisinde olma olduğunu belirtmiştir (Buss ve Perry, 1992). Beş Faktör Kişilik Modelinde yeniliğe kapalı olan bireylerin tutucu, geleneksel, sabit fikirli olduğu belirtilmektedir (Costa ve McCrae, 1995). Araştırmada şiddet türlerinden fiziksel, sözel ve dolaylı saldırganlık ile öfke ve düşmanlık boyutları arttığı zaman, kişilik özelliklerinden dağınıklık (özdisiplinsizlik) ve duygusal dengesizliğinde arttığı, şiddet türleri alt boyutlarının tamamının, kişilik özelliği olarak dağınıklık ve duygusal dengesizliği anlamlı ve pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bulgu literatür tarafından desteklenmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009). Beş Faktör Kişilik Modelinde sorumluluğunun negatif ucunda yer alan dağınıklık (özdisiplinsizlik) sorumluluk düzeyi düşük, dağınık, disiplinsiz, tembelliğe meyilli, görev bilincinden uzak bireyler olarak değerlendirilmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009; Costa ve McCrae, 1995). Duygusal dengesizlik ise depresif ve hüzünlü olma, gerginlik, kaygılı olma, sıklıkla duygusal iniş çıkışlar yaşama, tedirginlik, huzursuzluk ve sabırsızlık (Benet-Martinez ve John, 1998), endişeli, güvensiz, öfkeli, alıngan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Karakteristik olarak verilen bu özellikler Buss ve Perry (1992) tarafından saldırganlık alt boyutlarının karakteristik özellikleri ile tutarlılık sergilemektedir (Buss ve Perry,

1992). Araştırmanın son bulgusu şiddet türlerinden sözel saldırganlık ile dolaylı saldırganlık arttığı zaman, kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık özelliği azalmaktadır ve sözel ve dolaylı saldırganlık davranışları, yumuşak başlılık kişilik özelliğini anlamlı ve negatif yönlü yordamaktadır. Bu bilgi literatür ile uyumludur. Buss ve Perry (1992) sözel saldırganlıkta bireylerin kavgacı, düşmancıl, tartışma eğilimlerinin yüksek, öfkeli bireyler olduklarını, dolaylı saldırganlığı olan bireylerin ise sorunları ile doğrudan yüzleşmeden kaçınma eğiliminde olduklarını, yüzleşmeleri gerektiğinde öfkeli davranışlar sergileyebileceklerini, çatışmalarında yüzleşme eğilimi gösteremeyeceklerini belirtmiştir (Buss ve Perry, 1992). Buss ve Perry'nin açıklamaları ile Beş Faktör Kişilik Modelinde yumuşak başlılık özelliği için yapılan karakteristik nitelikler zıtlık oluşturmaktadır. Modelde yumuşak başlılık; yardımseverlik, bağışlayıcılık, nazik, hoşgörülü, saygılı ve esneklik gibi özellikler ile tanımlanmaktadır (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009). Yumuşak başlılık düzeyi yüksek olan bireyler diğer insanları seven, verici ve merhametli bireyler olarak değerlendirilmektedir (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Araştırma sonuçları birlikte değerlendirildiğinde kişiliğin pozitif ekseninde yer alan dışadönüklük, duygusal denge, sorumluluk, gelişime açıklık, yumuşak başlılık (uyumluluk) kişilik özellikleri; dışadönüklüğün sözel şiddet ile pozitif ilişkisi hariç olmak üzere; şiddet türleri ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki gösterirken; kişiliğin negatif ekseninde yer alan içedönüklük, duygusal dengesizlik, düşmanlık, yeniliğe kapalı olmak (gelişmemişlik) ve dağınıklık (özdisiplinsizlik) boyutları şiddet türleri ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki sergilemektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ulusal ve uluslararası araştırma sonuçları, araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Basım, Çetin ve Tabak (2009) Beş Faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışmaları çözmedeki ilişkisini üniversite öğrencisi örneklemeyle araştırmışlar, çalışma sonucunda modelin pozitif ekseninde yer alan gelişime açıklık ve uyumluluk kişilik özelliklerinin, çatışma çözme yaklaşımlarını pozitif yönde ve anlamlı olarak yordadığını, dışadönüklük ve sorumluluk kişilik özelliklerinin ise çatışma çözme süreçlerinde önemli rol oynadığını rapor etmişlerdir (Basım, Çetin ve Tabak, 2009). İşyerinde uygulanan psikolojik şiddetin kişilik özellikleri ile olan ilişkisini araştıran Okutan ve Sütütemiz (2015), işyeri şiddeti uygulayanların kişilik özelliklerinde düşmanlık özelliğinin yüksek olduğunu, bireylerin bu özellikleri ile işyerinde güçlü olarak algıladıkları düşmanlarını zayıflatmak ve yok etmek için ellerinden geleni yaptıklarını (Okutan ve Sütütemiz, 2015) belirtmiştir. Kişilik özelliklerinden duygusal dengesizliğin (nörotiklik), bu bireylerin suçluluk, sinirlilik, kızgınlık gibi olumsuz duygusal durumları tecrübe etmeye meyilli olmaları nedeniyle, işyerinde psikolojik şiddet uygulamaya eğilimli oldukları (Erden, 2016), kişilik özellikleriyle intikam alma duygusu arasındaki ilişkilerde beş faktör kişilik özelliklerinden olan duygusal dengesizlik özelliğinin (nevrotisizm) intikam duygusu ile güçlü bir ilişkisinin olduğu, nevrotik bireylerin kolayca öfkelenebilmeleri, kaygılanabilmeleri ve dürtüsel davranabilmelerinden dolayı intikam almaya daha eğilimli olabilecekleri (Satici, Can ve Akın, 2011) bildirilmiştir. Buss Perry Agresyon Ölçeği ile Beş Faktör Kişilik Modeli arasındaki ilişkileri 246 üniversite öğrencisinden oluşan örneklemleri ile karşılaştıran araştırmalarında Tremblay ve Ewart (2004), agresyon ölçeğinin öfke ve düşmanlık alt boyutlarının, kişilik özelliklerinden duygusal denge ile negatif yönlü, duygusal dengesizlik ile pozitif yönlü korelasyon sergilediğini (Tremblay ve Ewart, 2004), 234 psikoloji öğrencisini dahil ettikleri ve kişilik özellikleri ile agresyon arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında Sharpe ve Desai (2001), duygusal dengesizlik ve dağınıklık (özdisiplinsizlik) ile öfke arasında kuvvetli bir ilişkinin bulunduğunu (Sharpe ve Desai, 2001), 1085 ergenin dahil edildiği bir başka araştırmada duygusal dengesizliğin, her iki cinsiyet açısından da, agresif duygulanım için aralayıcı rolünün bulunduğunu (Teng ve Liu, 2013) rapor edilmiştir.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: Tüm toplumlarda dikkat çeken, her geçen gün artarak devam eden ve uluslararası bir fenomen olarak tanımlanan şiddet ve şiddet davranışları; yaşamı korumaya yönelik evrimleşmiş ancak ne yazık ki bireylerin ve toplumların çektiği acıların en önemli nedenleri olarak varlıklarını hayatın birçok alanında hissettiren kavramlardır. Şiddeti doğuran ve sürdüren birçok politik, sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve tıbbi neden bulunmakla beraber, tüm bu değişkenlerin etkisiyle oluşan şiddet türlerinin altında yatan mekanizmaları anlamak henüz mümkün olmamıştır. Özellikle sağlıklı popülasyonda ve sağlıklı popülasyonun günlük hayatında sıklıkla karşılaşılan şiddet davranışlarında, bu davranışların kişilik özelliklerini yordayacak güçte olması, olgunun, ruhsal dinamiklerin derinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda şiddeti anlamaya yönelik çalışmaların sağlıklı popülasyon ile yapılan çalışmalar üzerinde derinlik kazanması, gerek şiddet olgusunun anlaşılmasında ve gerekse şiddet davranışlarının durdurulabilmesinde önemli bir aralayıcı olabilir.

Kaynakça

- Altay, E. (2005). Korku kültürü, değerler kültürü ve şiddet. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8) 20-35.
- Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ. & Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: Kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Bacanlı, H., İlhan, T. & Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Bailey, J.E., Kellermann, A.L., Somes, G.W., Banton, J.G., Rivara, F.P., Rushforth, N.P. (1977). Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, 157(7), 777-782.
- Barkataki, I., Kumari, V., Das, M. & Sumich, A. (2008). Neural correlates of deficient response inhibition in mentally disordered violent individuals. *Behavioral Sciences and the Law Behav. Sci. Law*, 26, 51-64.
- Basım, H.N., Çetin, F. & Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.
- Brook, J.S., Duan, T. & Brook, D.W. (2007). Fathers who abuse drugs and their adolescent children: Longitudinal predictors of adolescent aggression. *The American Journal on Addictions*, 16, 410-417.
- Buss, A.H. & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *J Pers Sos Psychol*, 63, 453-459.
- Can, S. (2002). *Agression questionnaire adlı ölçeğin Türk popülasyonunda geçerlilik ve güvenilirlik çalışması*. Uzmanlık Tezi, Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Servis Şefliği.
- Coie, J.D. & Dodge, K.A. (1998). *Handbook of child psychology*. 5th Edition. New York: Wiley.
- Colasanti, A., Natoli, A., Moliterno, D., Rossattini, M., De Gaspari, I.F. & Mauri, M.C. (2008). Psychiatric diagnosis and aggression before acute hospitalisation. *European Psychiatry*, 23, 441-448.
- Costa, P.T. & McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the revised neo personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64(1), 21-50.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve türleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, Ö.I. (2016). *Genç erişkin erkeklerde şiddet eğilimi ve psikolojik durum ile ilişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çetiner, Ş.G. (2006). *Aile içi şiddet yaşayan kadınlarda cinsel sorunlar ve intihar olasılığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Çiğdem, Ç. (2011). Şiddet ve savaş. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 4(2), 46-51.
- Dinçmen, K. (1980). *Deskriptiv ve dinamik psikiyatri* (2.Basım). Ar Yayın Dağıtım.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Dolan, M., Park, I. (2002) The neuropsychology of antisocial personality disorder. *Psychological Medicine*, 32(3):417-427.

- Elbogen, E.B. & Johnson, S.C. (2009). The intricate link between violence and mental disorder: Results from the national epidemiologic survey on alcohol and related conditions. *Arch Gen Psychiatry*, 66(2), 152-161.
- Erden, N.S. (2016). Travma sonrası stres bozukluğu, işyerinde zorbalık ve nörotiklik: Araştırma önerisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 674-682.
- Eren, A. (2005). Korku kültürü, değerler kültürü ve şiddet. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8), 20-35.
- Eysenck, H.J. & Eysenck, S. B. (1975). *Manual of the eysenck personality questionnaire*. London: Hodder & Stoughton.
- Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve sonrası*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Güleç, G. & Kaptanoğlu, C. (2011). Şiddetin psikodinamik ve bilişsel kökenleri. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 4(2), 14-20.
- Güneri, E. (2016). *Akıl hastalıkları ve şiddet: Şiddetim insanlığımdan, deliliğimden değil*, İstanbul: Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Gürsoy, M. (2009). Öğrencilerde şiddet eğilimi ve şiddete yönelik öğretmen algıları. *KKTC-Milli Eğitim Dergisi*, 3, 13-30.
- İnanç Yazgan, B. (2009). *Kişilik kuramları* (2.Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- James, E. B., Arthur, L. K., Grant, W. S., Joyce, G. B., Frederick, P. R. & Norman, P. R. (1997). Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, 157(7), 777-782.
- Kernberg, F.O. (1992). *Agression in personality disorders and perversions*, London: Yale University Press.
- Kooyman, I., Dean, K., Harvey, S. (2007). Outcomes of public concern in schizophrenia. *Br J Psychiatry Suppl*, 50, 29-36.
- Krug, E.G., Dahlberg, L.L. & Mercy, J.A. (2002). *World report on violence and health*. World Health Organization, 1-18.
- Kulaksızoğlu, A. (1997). *Ergenlik psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kumari, V., Das, M. & Taylor, P.J. (2009). Neural and behavioural responses to threat in men with a history of serious violence and schizophrenia or antisocial personality disorder. *Schizophrenia Research*, 110, 47-58.
- Laasko, M., Vaurio, O. & Koivisto, E. (2001). Psychopathy and the posterior hippocampus. *Brain Behavior and Research*, 118, 187-193.
- Lewis, D.O. (2007). *Erişkin antisosyal türleri, suç ve şiddet*. Sadock, B.J. & Sadock, V.A. (Ed.) *Klinik Psikoloji* (Aydın, H. & Bozkurt, A, Çev.) içinde, İstanbul: Nobel Yayıncılık, 2258-71.
- Marshall, B.D.L., Fairbairn, N., Li, K., Wood, E. & Kerr, T. (2008). Physical violence among a prospective cohort of injection drug users: A gender-focused approach. *Drug and Alcohol Dependence*, 97, 237-246.
- Martinez, B.V. & John, O.P. (1998). Los cinco grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analysis of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.
- Montalvo, J.F., Goni, J.J.L. & Arteaga, A. (2012). Violent behaviors in drug addiction: Differential profiles of drug-addicted patients with and without violence problems. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(1), 142-157.
- Okutan, E. & Sütütemiz, N. (2015). Mobbing (yıldıрма) ve kişilik ilişkisi: Hizmet sektörü çalışanları üzerinde bir örnek olay incelemesi. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 10(1), 1-14.

- Pridmore, S., Chambers, A. & McArthur, M. (2005). Neuroimaging in psychopathy, Australian and New Zealand. *Journal of Psychiatry*, 39, 856-865.
- Raine, A., Lencz, T., Taylor, K., Hellige, J. B., Bihrl, S. & Lacasse, L. (2003). Corpus callosum abnormalities in psychopathic antisocial individuals. *Archives of General Psychiatry*, 60, 1134-1142.
- Rosse, R.B., Miller, M.W. & Deutsch, S.I. (1993). Violent antisocial behavior and Wisconsin card sorting test performance in cocaine addicts. *Am J Psychol*, 150, 170.
- Rotter, J. (2012). *Social learning and clinical psychology*, Washington: American Psychological Association.
- Ryckman, R.M. (2000). *Theories of personality*. USA: Wadsworth Thomson Learning.
- Satıcı, S.A., Can, G. & Akın, A. (2011). İntikam ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 16, 36-43.
- Sharpe, J. P. & Desai, S. (2001). The revised neo personality inventory and the MMPI-2 psychopathology five in the prediction of aggression. *Personality and Individual Differences*, 31, 505-518.
- Sevinç, A.T. (2013). *Alkol ve madde bağımlılarında şiddet sıklığı ve şiddet özelliklerinin kontrol grubu ile karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Somer, O., Korkmaz, M. & Tatar, A. (2002). Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerinin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Şahabettinoğlu, Ş. (2015). *Kişilik tipleri ve hastalıklara yatkınlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Teng, Z. & Liu, Y. (2013). The role of neuroticism in the relation between self-esteem and aggressive emotion among 1085 chinese adolescents. *Psychology*, 4(10), 729-735.
- Tremblay, P.F. & Ewart, L.A. (2004). The buss and perry aggression questionnaire and its relations to values, the big five, provoking hypothetical situations, alcohol consumption patterns, and alcohol expectancies. *Personality and Individual Differences*, 38, 337-346.
- Watts, C. & Zimmerman, C. (2002). Violence against women: Global scope and magnitude. *British Medical Journal*, 359, 1232-1237.
- Wijk, L., Edelbring, S., Svensson, A.K. (2009). A pilot for a computer-based simulation system for risk estimation and treatment of mentally disordered offenders. *Informatics for Health and Social Care*, 34(2), 106-115.
- Weber, S., Habel, U., Amunts, K. & Schneider, F. (2008). Structural brain abnormalities in psychopaths: A review. *Behavioral Sciences and the Law*, 26, 7-28.
- Yavuzer, H. (1986). *Psikososyal açıdan çocuk suçluluğu*. İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, B. (2011). Şiddetin psikolojisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry Special Topics*, 4(2), 8-13.
- Yöyen Güneri, E. (2012). *Yatan ve poliklinikten takip edilen ı.ksen psikiyatrik bozukluk tanısı almış kişilerde şiddet türleri ve eğilimlerinin karşılaştırılması*, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Yöyen Güneri, E. (2016). Uluslararası kişilik envanteri(IPI) kısa versiyonu'nun Türkçe'ye uyarlanması: Güvenilirlik ve geçerlilik analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2, 1308-1315.